

Вони часто недооцінюють власні можливості у розв'язанні проблем, нерішучі у діях і вчинках, заздалегідь налаштовують себе на поразку, пронизані протиріччями. У поведінці орієнтовані на думку оточення, відчувають страх перед критикою та негативною оцінкою зовні.

На основі аналізу результатів дослідження ми висунули припущення, яке полягає в тому, що ефективним шляхом зниження високого рівня особистісної тривожності юнаків є спеціально організована психокорекційна робота, спрямована на гармонізацію уявлень про себе, сприяння соціальної адаптації й функціонуванню в реальному житті, оптимізацію мотиваційної сфери юнаків.

Дослідження та практичні напрацювання науковців дають можливість стверджувати, що саме психологічний тренінг виступає ефективним засобом психокорекції високого рівня тривожності та страхів (Т. Гончаренко, В. Леві, Ю. Саєнко, С. Ставицька, К. Фопель).

На нашу думку, психологічна робота зі зниження високого рівня особистісної тривожності юнаків має проводитись за двома взаємозалежними напрямками: 1) психологічний вплив за допомогою тренінгової роботи, який має дати поштовх до виявлення та послідовного розвитку другого напрямку, яким виступає:

2) підвищення особистої компетентності (через самопізнання, самоаналіз, самоузагальнення, відпрацювання нового ставлення до себе та до оточення), самопомогу.

Для вирішення окреслених завдань ми розробили корекційно-профілактичну програму „На хвилі змін”, яка складається з дванадцяти тематичних занять-зустрічей. Тренінговою роботою було охоплено 48 юнаків у чотирьох підгрупах. Заняття, тривалістю 2,5-3 години, проводилися один раз на тиждень в позаурочний час.

До складу програми ввійшли вправи на гармонізацію уявлень про власне „Я”, підвищення самооцінки, оптимізацію ставлення до власного майбутнього, формування навичок ефективного співробітництва, відповідальності за свої дії та вчинки. Крім того, з метою підвищення особистої компетентності юнаків, на заняттях формувалися навички подолання тривожних станів, зниження емоційного напруження, вироблення конструктивних форм поведінки у проблемних ситуаціях.

Під час психокорекційної роботи ми використовували наступні методичні прийоми: ігри (ситуаційно-рольові, ігри-релаксації, адаптаційні ігри, ігри-комунікації, ігри-розминки); психотерапевтичні прийоми (вербалізація, візуалізація, зворотній зв'язок, арт-терапевтичні, психодраматичні техніки); групове обговорення, елементи мозкового штурму; завдання на самоаналіз; вправи на саморегуляцію тощо.

Логічним продовженням та невід'ємною складовою тренінгових занять були так звані домашні завдання, мета яких – самоаналіз, самодослідження, переживання власних емоцій, думок, оволодіння прийомами зниження особистісної тривожності. Програму „На хвилі змін” доповнював щоденник самопізнання („Путівник по самопізнанню”), де письмово оформлювались домашні завдання, записувались враження, фіксувались результати спостережень, власні думки, наводилася інформація для роздумів тощо. Така форма роботи підсилює процеси саморефлексії, актуальні для юнацького віку. Крім того, розроблені та апробовані пам'ятки щодо способів подолання тривожності та можливостей саморегуляції можуть стати у нагоді як практичним психологам, так і старшокласникам як психологічний супровід з проблем самовиховання.

Діагностичний зріз, проведений після психокорекційної роботи, показав, що у більшості школярів знизилась високі показники особистісної тривожності (з 39,6% до 18,7%). Зокрема, у 73% юнаків зафіксовано помірний рівень особистісної тривожності, який характеризується: адекватною оцінкою себе та своїх можливостей, усвідомленням емоцій та почуттів, спрямованістю на взаємодію та пошук компромісу у конфліктних ситуаціях, наполегливістю у досягненні мети тощо.

Таким чином, спеціально організована психокорекція дозволила оптимізувати рівень особистісної тривожності юнаків, гармонізувала Я-концепцію, позитивно вплинула на самоприйняття, дала можливість краще зрозуміти себе, знизила тривожність, пов'язану із планами на майбутнє, закріпила форми поведінки, пов'язані зі співпрацею. Завдяки засвоєнню засобів саморегуляції сформувалися навички подолання тривожних станів, що комплексно посприяло особистісному зростанню юнацтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вачков И.В. Приключения во Внутреннем мире. Психология для старшеклассников /И.В. Вачков. – СПб. : Питер, 2008. – 128 с.
2. Игумнов С.А. Психотерапия и психокоррекция детей и подростков / С.А. Игумнов. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2000. – 112 с.
3. Кириленко Т.С. Психология: эмоційна сфера особистості: навч. посібник /Т.С. Кириленко. –К.: Либідь, 2007. – 256 с.
4. Леви В.Л. Приручение страха /В.Л. Леви. – М.: Метафора, 2008. – 192 с.
5. Одинцова М.А. Я – цельный мир: Программа развития личности подростков и юношества [Учеб.-метод. пособие] / М.А. Одинцова. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2004. – 208 с. – (Серия „Психология успеха”).
6. Тревога и неврозы /Под ред. В.М. Астапова ; [пер. с англ. В.М. Астапов, Ю.М. Кузнецова]. – М.: ПЭРСЭ, 2008. – 142 с.
7. Фопель К. На пороге взрослой жизни: Психологическая работа с подростковыми и юношескими проблемами. Планирование жизни. Решение проблем. Сотрудничество /К. Фопель ; [пер. с нем.]. – М.: Генезис, 2008. – 184 с.

УДК 323.378

Ярошенко А.О.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Аннотація

В статье рассматриваются актуальные вопросы подготовки профессионалов менеджеров социальной сферы в условиях современного общества. Указано, что профессиональная подготовка студентов к менеджменту социальной работы есть

формирование в них направленности на управленческую работу в условиях рынка труда, приобретение необходимых теоретических знаний и практических умений в этом направлении, овладение профессиональными качествами.

Політичні та економічні трансформації в Україні протягом останніх десятиліть, загострили проблеми життєдіяльності населення, викрили нові суспільні протиріччя. Принципові зміни підходів до формування і реалізації соціальної політики держави ґрунтуються на пріоритетах, що включають в себе гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина; розвиток громадянського суспільства, його демократичних інститутів; зміцнення політичної і соціальної стабільності в суспільстві; створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійно зростаючого рівня життя й добробуту населення; розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу, зміцненням фізичного здоров'я нації, створенням умов для розширеного відтворення населення.

Нині ж демократична, соціальна й правова держава лише будується, громадянське суспільство лише стверджується, виробництво, сформоване на засадах плюралізму форм власності з обов'язковим компонентом приватної, лише виявляє свої перші паростки, середній клас ще не заявив про себе як нова суспільно значима й організована сила. Україна знаходиться в перехідному періоді свого розвитку [1].

При цьому на кожному етапі свого розвитку держава визначає пріоритети щодо реалізації установлених принципів, виходячи із ступеня гостроти найважливіших соціально-економічних та політичних проблем; проблемного бачення значних протиріч історичної ситуації, що склалася, вирішення яких буде сприяти ефективним становленням соціальної політики держави.

Практичне втілення соціальної політики здійснюється через соціальну роботу професіоналів, громадських та соціальних інститутів. Від того, як підготовлені кадри, який рівень професіоналізму вони мають, залежить ефективність діяльності соціальних закладів та соціальної сфери в цілому.

Зміни, які відбуваються в житті незалежної України, модернізація системи освіти та всієї соціальної сфери вимагають нових підходів до підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. В рамках цього потрібен фахівець із сформованими уявленнями про різноманітність видів перетворювальної діяльності із застосуванням інформаційних і комунікаційних технологій, про наслідки їх впливу на особистість, культуру і науку, природу, економіку і суспільство взагалі.

Система підготовки соціальних працівників базується на специфічній для неї системі знань теоретичного, практичного, прикладного характеру, на критеріях успішного вирішення соціальних проблем. Крім того, у соціальній сфері існує своя система моральних принципів, яка визначає правильні засоби спілкування з клієнтами, колегами, зовнішніми інстанціями.

Так чи інакше сучасна система навчання соціальної роботи вимагає суттєвих змін і потребує удосконалення. Д. Кокс у своїй доповіді на 28-ому Міжнародному конгресі Шкіл соціальної роботи (Гонконг, 1996р.) виділив ряд таких змін, які носять універсальний характер у світовому масштабі і яких, на його думку, потребує система освіти будь-якої країни, звичайно, в адаптованому варіанті.

По-перше, він виділив три рівні втручання соціальної роботи у вирішення проблем, які відповідно обумовлюють необхідність впровадження трьох рівнів підготовки соціальних працівників.

Базовий рівень навчання потрібен тим, хто буде виконувати роль каталізатора на "передовій лінії фронту", на рівні особистості, сім'ї, громади. "Я глибоко впевнений,— зауважив Д. Кокс,— що ми повинні спеціально готувати людей для виконання цієї надзвичайно важкої роботи, і таке навчання за змістом і формою повинно відображати реальні життєві ситуації" [7, с. 54].

Другий рівень покликаний дати випускникам знання і уміння, необхідні для того, щоб ввести, провести, знайти витoki фінансування для різноманітних соціальних послуг, які вимагаються даним соціумом, тобто для профільних соціальних служб, спеціально орієнтованих на ті чи інші групи, категорії клієнтів, що потребують негайної допомоги.

На третьому рівні студенти одержують знання та вміння, які необхідні для того, щоб брати участь в управлінні, плануванні і розробці стратегічних напрямків соціальної роботи.

Кожен рівень повинен мати свого абітурієнта, всі три рівні пов'язані між собою. Кожен рівень важливий і унікальний по своєму, і жоден з них не може досягти своєї мети без двох інших [7, с. 50-59].

Особливо актуального значення набуває підготовка управлінських кадрів, менеджерів соціальної сфери.

Питання підготовки фахівців менеджерів соціальної сфери частково здобуло своє вирішення в працях М.Ф. Головатого, М.П. Лукашевича [4], В.П. Андрущенко [2], О.І. Комарової і Г.І. Войтенко [5]. Проте питання формування готовності майбутніх соціальних працівників до менеджменту соціальної роботи залишається недостатньо дослідженим. Слабо розроблено сутність і зміст професійної підготовки студентів до цього виду діяльності.

Наукове дослідження проблеми підготовки соціальних працівників до менеджменту соціальної роботи повинне ґрунтуватися на чіткому розумінні того, чим сьогодні є цей вид діяльності, які в нього функції, завдання, особливості порівняно з іншими типами соціального управління. Таке розуміння може стати теоретичним орієнтиром у визначенні змісту і цілей навчання майбутніх соціальних працівників менеджменту.

Визначальне місце в оволодінні теорією менеджменту соціальної роботи належить необхідності чіткого засвоєння таких основоположних понять як „менеджмент“, „управління“ і „керівництво“. Вивчення та усвідомлення морфологічної, гносеологічної структури цих понять потрібно розглядати як необхідну умову підготовки соціальних працівників до менеджменту соціальної роботи. Вказані поняття, їх розуміння, засвоєння основних операцій та схем їх реалізації на практиці визначають сутність і зміст менеджерської діяльності [6].

Діяльність менеджерів соціальної роботи направляєється рядом принципів завдяки тому, що системи управління соціальною системою підкоряються певним законам. У спеціальній науковій літературі підкреслюється, що закони соціального управління – це стійкі, постійно повторювані залежності управлінського впливу на об'єкти соціальної роботи для забезпечення їх сталого функціонування та розвитку. Закони соціального управління характеризують необхідні, сутнісні зв'язки між елементами системи управління соціальною роботою, його суб'єктом і об'єктом у процесі прийняття та реалізації управлінських рішень. Саме вони, закони, визначають також внутрішню будову суб'єкта управління, структур і склад його елементів, порядок їх взаємодії.

Тут треба виходити з того, що основні закони управління соціальною роботою – це: відповідність інтересів суб'єкта управління інтересами об'єкта соціальної роботи ; цілісний вплив суб'єкта на об'єкт соціальної роботи; досягнення загальних інтересів агентів соціального процесу через реалізацію їх специфічних інтересів; відповідність між рівнями розвитку об'єкта та суб'єкта соціальної діяльності та ін.

Загальнонауковою методологічною базою при підготовці фахівців менеджерів соціальної сфери є системний підхід. Систему менеджменту соціальної роботи складають суб'єкт і об'єкт, організаційна структура управління, процеси, вплив на які становить сутність управлінського втручання з боку менеджера.

Під змістом підготовки розуміємо педагогічно орієнтовану систему знань, вмінь, навичок, понять, оволодіння якими забезпечує ефективне управління соціальною роботою. Важливим аспектом сутнісної основи процесу менеджменту соціальної роботи є розуміння його як специфічної галузі на стику суспільних і економічних дисциплін, що дозволяє його описувати в категоріях, поняттях, закономірностях, принципах, формах, прийнятих у загальній теорії менеджменту, соціальної роботи.

В свою чергу, управлінська діяльність фахівців менеджерів в галузі соціальної роботи являє собою особливий вид практики, який має свою специфіку й потребує професійної підготовки.

Узагальнюючи вищевикладене зазначимо, що метою професійної підготовки студентів до менеджменту соціальної роботи є: формування в них спрямованості на управлінську працю в ринкових умовах, придбання необхідних теоретичних знань і практичних умінь у цьому напрямку, оволодіння професійними якостями.

Перед соціальною освітою в Україні стоїть складне завдання — збалансувати складну ситуацію сьогодення, поставивши в центрі уваги людину, зробивши на неї ставку, особливо людину, чия безпека, життєвий рівень, права і благоустрій бажають значно кращого. І саме тут навчання соціальної роботі повинно відігравати провідну роль. Для вирішення цього завдання потрібен весь досвід, знання, які нагромаджені в нашій країні таку і за рубежом і які ми повинні навчитися мудро використовувати і розвивати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В.П. *Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу* /В.П.Андрущенко// – К.: ТОВ "Атлант ЮЕМСі", 2005. – 498 с.
2. Андрущенко В.П. *Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи.* / В.П. Андрущенко // *Навч. посіб.* – К.: ДЦССМ, 2003. – Кн. 7 – 276с.
3. Главацька О.Л. *Менеджмент соціальної роботи Курс лекцій / Тернопіль, ТДПУ, 2009.- 65 с.*
3. Головатий М.Ф., Лукашевич М.П., Дмитренко Г.А. *Управлінські аспекти соціальної роботи: курс лекцій / М.Ф.Головатий, М.П. Лукашевич, М.П.Дмитренко// – К.: МАУП, 2002. – 376с.*
4. Комарова Е.И., Войтенко А.И. *Менеджмент социальной работы / Е.И. Комарова, А.И.Войтенко // Учеб. пособ. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 288с.*
5. Крижко В.В. *Аксіологічний потенціал державного управління освітою /В.В.Крижко // Навч. посібник. – К.: Освіта України, 2005.*
6. *Обучение социальной работе: состояние и перспективы. Материалы Международных Конгрессов Школ социальной работы* /Под ред. В.Г.Бочаровой.- М., 1997.- 283.

УДК 316.4.06

Яковенко А. К.

ПСЕВДОРАЦІОНАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ ДІЇ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЇ НЕВІГЛАСТВА

Аннотація

Ученых современности беспокоит такое социальное явление, как функциональная некомпетентность истеблишмента (илетризм). Этот коллективный субъект не всегда и не везде демонстрирует свою способность обеспечивать безопасность общественной жизни и повышать уровень жизни всех слоев населения, а работает только для отдельных социальных групп и, в первую очередь, для так называемых «своих». Авторы соответствующих работ обращают внимание, например, на такие направления научного поиска: теория социальных организаций и направленность ее развития; поиски оптимальной модели организационной рациональности, пути оптимизации развития организации и т.д. Но ученым, а не преподавателям следует фиксировать, на что именно исследовательская внимание обращено в меньшем объеме: организационная иррациональность; фетишизация организации; организационный плюрализм, илетризм, пути дезинтеграции или даже деградации организации; преступные инновации современных бюрократов и все остальное, что позволяет зарубежным комментаторам удивляться по поводу реалий отечественной общественной жизни во всех почти его сферах вроде: "если вы такие умные, то почему такие бедные?".

Проводячи аналогію між індивідом та державою, можна запропонувати вважати, що для України, наприклад, в напрямку встановлення, розвитку міжнародних чи міждержавних зв'язків вже настає час подавати більш однозначні сигнали щодо її орієнтації поміж політичними, економічними, військовими та іншими блоками країн. Політична воля керівників (державних, політичних, громадських лідерів) має велими суттєве значення для модернізації держави та вдосконалення громадянського суспільства. Істеблішмент, звісно, може ігнорувати культурний, релігійний, ментальний, правовий, фінансовий чи ще якийсь чинник прийняття управлінського рішення. Проте вельми ймовірним згодом стає колапс з низки провідних ознак якості суспільного життя. Нерозуміння цього істеблішментом часом теж можливе (прикладу того в минулому мали місце не один раз). В цьому зв'язку в коло уваги науковців потрапляє ще й таке, наприклад, соціальне явище, як функціональна некомпетентність істеблішменту (илетризм), бо цей колективний суб'єкт не завжди та не скрізь демонструє свою здатність забезпечувати безпеку суспільного життя та підвищувати рівень життя всіх прошарків населення, а лише для окремих соціальних груп і, в першу чергу, для так званих «своїх».